

РОЗМОВИ З ХРИСТОМ

(Продовження; див. ч. 4—5 і 6)

6. Природний.

Хоч Ти не „природник“, одначе Ти природний.

Перше чудо Ти зробив на весіллі в Кані Галилейській. Заклопотаного господаря Ти вибавив з чисто „товариського“ клопоту, а розбавленим гостям продовжив весільну радість — воду перетворив на вино. Веселе чудо! В стилі природного змислу життя! Аж дивно мені, що великі аскети, Твої ученики, не соблазнялися тим Твоїм першим чудом. Але кожному великому своєму Учителеві ученики звичайно „вибачають“ те з його діл, якого вони самі ніколи не зробили б.

Богові „вибачаємо“, що він сотворив гаддя і крокодилів, хоч ми самі ніколи не сотворили б такого світу.

Перед Твоїми страстями, на вечері в Симона „прокаженого“ Ти прилюдно похвалив Марію, коли вона Тебе помазала дорогоцінним миром, хоч деякі з тих, що були з Тобою, ремствували: „Пощо така втрата? Чи не ліпше було продати це миро, а гроші роздати вбогим?“ Ти відповів: „Убогих завсіди маєте з собою, а Марія добре діло зробила, бо помазала мене на смерть“.

До явних грішників ходив Ти на гостину, їв і пив, що давали, тому Твої вороги прозивали Тебе „прожорою та паницею“, а євангелисти не боялись і не соромилися записати ці обидливі слова. Коли Твоїм ученикам закидали, що вони не постять, Ти порівняв себе до „женихів“ на весіллі — а на весіллі годі постити.

До Твоєї містерії, до Тайни Евхаристії, крім хліба, вибрав Ти ще й вино, життєвий люксус, що про нього сказано: „вино звеселить серце чоловіка“. А ту свою містерію, символ Твоїх страстей і смерть, Ти установив на святочній „пасхальній вечері“.

Ти розірвав ланцюг „трефного“, котрим Мойсей звязав був Твій нарід. Ти навчив, що не те сквернить нас, що до уст беремо, а те, що з душі виходить — злі думки й діла.

Яке це все природне!

Будда, хоч з уродження царський син, потоптав цілу природу.

Потоптав усі природні людські почування і домагався „самовірчення“ ген наскрізь — щоб навіть свого „я“ позбутися та злитися з „нірваною“.

Простолінійність у вірі це ідеал для загалу людей. Але вона доводить до фанатизму — до засліплення. Від того навіть ми, Твої ученики, не вміємо увільнитися, як слід.

Ти домагаєшся від нас „самовірчення“ аж до смерти. щоб ми відвернулись від „цього світу“, щоб несли свій хрест,

щоб не журилися їдою та одежею, щоб своє майно роздали вбогим, щоб свою душу „погубили“ для Євангелії, щоб „зігнали“, мов те пшеничне зерно, коли кільчиться...

І кажеш нам іти за собою — а Ти нас ведеш і на весілля до Кани, і в гостину до грішників, щоб і на нас падали обидливі слова „прожора та пияниця“... Авжеж Ти не Магомет, що раз-у-раз справляв свій „коран“ і сам собі суперечив. Ми певні, що Твою науку Ти найкраще сам на собі зілюстрував. Ти нас ведеш і на пустиню, щоб на самоті постити та молитися, і на Голготу, щоб за свою віру й хрестну смерть перетерпіти...

Це дивно ломана лінія — а ми хотіли б простого життєвого шляху.

Як Твоє життя годиться з Твою наукою? Чи Твої діла не суперечать Твоїй науці?

Ти кажеш нам не журитися про завтрішній день, а Ти сам, як „тесля і син теслі“, ціле своє укриття життя провів при праці, що приносить хліб для щоденного прожитку.

Ти докоряв архієрейському слугі, що бив Тебе по лиці; а нас навчаєш: „Коли Тебе хтось вдарить в праве лице, став йому і ліве“; „не противтеся злу“. Яке це неприродне, протиприродне домагання! Як тяжко виконувати його!

Повна правда така, що Ти і природний і протиприродний.

Довгі роки я не міг ради собі дати з тим „зломом“ у Твоїй науці. Аж я — на своє здивування — побачив такий самий „злім“ також і в „природі“.

Щодня дивимось на „природу“, а як тяжко побачити її критичні моменти — поскладати її букви в слово, що має значіння. І сама „природа“ природна і протиприродна!

Скільки вона витрачує мистецької праці на якубудь квітку та на комашку, а потім безжалісно розтопчує її. Себто „природа“ дуже цінить свою працю і зовсім не цінить її. Життя в природі коротке, а смерть вічна; радість минається, а терпіння змагається.

Та ми від смерті й від терпіння втікаємо — і тільки це почування вважаємо за „природне“; а йти назустріч терпінню та смерті — це вважаємо за „неприродне“, за „протиприродне“. Але сама природа веде нас і на весілля і на Голготу — як і Ти, небесний Учителю наш.

Коли я зрозумів, що Твій стиль це аналогія до стилю природи, тоді я, природник, піднявся один ступінь ближче до Тебе.

7. Контрасти.

На гормонах*) вперше пізнав я ясно устрій природи. Гормони ідуть у парах: напр. один каже нервам поширювати жили,

*) Гормони, дрібнесенькі тільця, що їх виділяють залози звірячого організму і впускають до крові.

а другий, його пара, каже звужувати жили. Контрасти, що взаємно доповняють себе.

І помітив я, що це загальна система в природі. Одиниця і громада, жіночий і мужеський пол, тіло і душа, змисли і розум, воля і совість, доосередня й відосередня сила, що нормують рух нашої землі, аналогічні сили в устрої кожного атому, позитивна й негативна електрика — і так без кінця та міри. Поняття контрастів стало для мене ключем, що надавався мені при розв'язці всяких проблем.

Господи Ісусе! Поглянув я на Твою науку, а мій ключ і тут надався. Природа — це система контрастів; і Твоя наука — система контрастів.

„Цей світ“ і „другий світ“, життя і смерть, щастя і терпіння, людина і Бог — які це великі й сильні контрасти!

Будда всі ці контрасти потоптав, щоб їх сполучити в „нічому“ — в нирвані: перекреслив усі рахунки життя.

Погани греки і Магомет перекинули „цей світ“ на „другий світ“, Бога зробили людиною з усіма її норовами.

А Ти, небесний наш Учителю, задержав усі контрасти і сполучив їх в ідеальну гармонію. Ти поєднав людину з Богом, сам Ти став Бого-чоловіком, „цей світ“ Ти поєднав з „другим світом“, переміг смерть і піддав її життю, а терпіння зрівняв з „родільними болями“, що працюють для життя...

Вся природа гідна й добра, бо вона — божий твір; але вона не цілий світ, тільки „початок світу“, вона має ембріональний характер. Як подорожній любується красою краю, через який проїжджає, та памятає, що його ціль: далі їхати — так Ти любувався красою польової лілеї, догодив весільним гостям, їв і пив у гостинах, але Твоя ціль була „царство небесне“.

Контрасти пронизують цілу Твою науку аж до дрібних тонкостей. Ти навчав: „Ярмо мое — любе, а тягар мій — легкий“; „хто хоче бути перший між вами, нехай буде всім слуга“; „любіть ворогів ваших і добро творіть і позичайте, нічого не сподіючись, і буде нагорода ваша велика, і будете синами Вишнього“; „і будуть останні — перші, а перші — останні“ (це гричі ілюструеш на багачі і Лазарі); „будьте мудрі як змії, а невинні як голуби“ (змію тут ставиш як приклад певне не тому, що ніби вона відзначається мудрістю, але тому, що через її отрую бояться її, хоч вона тілом невелика, та що вона неспостережно нападає і втікає).

Твої „блаженства“, ядро Твоєї моральної науки, це образ із тіней і світла:

„Блаженні вбогі духом, бо їх є царство небесне.

Блаженні плачучі, бо вони будуть потішені.

Блаженні ви, коли вас ганьбитимуть і переслідуватимуть і злословитимуть задля мене.

Радуйтеся і веселіться, бо ваша нагорода велика на небі“.

А як чудово визнається на життєвих контрастах Твій найбільший ексегет, ап. Павло! Він пише: „Тому, щоб я не величався, дано мені жало в тіло, ангела сатани, щоб мене бив в лице, щоб я не величався. Тричі я просив Господа про нього, щоб відступив від мене. І сказав мені: Досить із тебе моєї благодати, бо сила в немочі усовершенується. Тому найохотніше більше буду величатися моїми немочами, щоб сила Христова вселилася в мене. Тому маю уподобання в немочах, у докорах, у бідах, у переслідуваннях, у тіснотах задля Христа. Бо коли я немічний, тоді я сильний“ (II. Кор. 12, 7—10).

„Хоч наш зовнішній чоловік тліє, то внутрішній обновлюється з дня на день“ (II. Кор. 4, 16).

„У всьому пригнетені, та недоведені до крайности; в клопотах, та не тратимо надії; переслідувані, та не опущені; повалені, та не погублені; завсіди носимо умиртвлення Господа Ісуса в тілі, щоб і життя Ісусове в нашому тілі явилось“ (II. Кор. 4, 8—10).

„Нікому ні в чому не даємо соблазні... славою й безчестям, ославленням і хвалою, як зводителі, а правдиві; як незнані, а знані; як умираючі, а оце живі; як карані, а не повбивані; як сумні, але завсіди веселі; як убогі, а багатьох збагачуючі; як такі, що нічого не мають, а все посідають“ (II. Кор. 6, 3—10).

„Всюди і в усьому я привчений, і бути ситим і голодувати, і бути в достатку і терпіти недостаток“ (Фил. 4, 12).

„Нас лають, а ми благословимо, нас переслідують, а ми терпимо, нас лихословлять, а ми молимося“ (I. Кор. 4, 12)

„Бо коли світ у божій мудрості не пізнав Бога божою мудрістю, подобалося Богові глупотою проповіді спасти віруючих. Бо й жиди домагаються чудес, і греки шукають мудрости, а ми проповідуємо Христа розп'ятого, для жидів соблазнь, а для поган глупоту, для самих же покликаних, жидів і греків, Христа як силу Божу і мудрість божу; бо глупота божа мудріша від людей, а неміч божа сильніша від людей. Бо пригляньтесь, браття, вашому покликанню, що небагато мудрих по тілу, небагато сильних, небагато знатних, а вибрав Бог глупе світа, щоб застидати мудрих; і немічне світа вибрав Бог, щоб застидати сильне; і незнатне світа й погоржене вибрав Бог, і те, чого нема, щоб знищити те, що є, щоб не величалось перед ним ніяке тіло“ (I. Кор. 1, 21—28).

„Лишається, щоб ті, що мають жінки, наче б їх не мали; а ті, що плачуть, наче б не плакали; а ті, що радіють, наче б не раділи; а ті, що купують, наче б не посідали; а ті, що уживають цього світа, наче б не уживали. Бо проминає образ цього світа“ (I. Кор. 7, 29—31).

Ми, природники, це дуже добре розуміємо, що наше тіло здорове тільки при питомій собі температурі; тому коли воно охоложене, треба його ogrівати, а коли воно розпалене, треба його холодити; хто не відчуває голоду, той не відчуває ані

смаку в їді, той недужий. Усюди і в усьому треба нам контрасти зводити в гармонію.

Коли ж Ти, Господи, навчаєш нас того самого правила і в моральному житті, то ми тут найшли себе. (Далі буде).

Проф. М. Чубатий

ДЕВЯТЬСОТ ПЯТЬДЕСЯТЬ ЛІТ ХРИСТІАНСТВА В УКРАЇНІ

Писати про 950-ліття християнства в Україні — це значить заторкнутися найосновнішому питанню історії українського народу, — питанню його національної культури в найширшому розумінні, себто заторкнутися питанню окремішньої індивідуальності українського народу, а тим самим порушити основне питання існування та невмиручости української нації впродовж понад тисячолітнього часового простору, без уваги на всі історичні буревії та катаклізми.

Людина, що примітивно дивиться на життя народів, схильна саме цю проблему — християнізації українського народу — маловажити, мовляв, справа християнства в Україні — тільки один бік нації — його релігії, це ж проблема неосновна. І зараз — соціаліст висуне вам як важнішу, на його думку, проблему соціальну, націоналіст — питання новочасного націоналізму і т. ін. Та коли основно поглянемо на життя нашої нації оком дослідника історика, негайно спостережемо, що це все проблеми нові, які виринули перед кількома десятками літ, натомість християнство в Україні живе та формує духовність нації вже поверх тисячі років, ставши стовпом і здорового українського націоналізму, і суспільної справедливости. Український народ пережив різні погляди на життєві форми народів, він пройшов через різні державні та соціальні устрої — свої власні та чужі, йому насильно накинени. Минулася власна держава Володимира, Ярослава, чи Данилове королівство. Прийшла та минулася стара литовсько-польська доба, повстала й зникла козацька держава, виросла та впала царська Росія і конституційна Австрія, — християнство ж живе в українському народі тисячу років, і то у тих самих культурно-національних формах, що їх нам передали наші предки із тієї глибокої старини.

Минувся старий родовий лад в Україні, повстав і пропав феодалний порядок з панщиною включно, появилася новітнє робітниче питання аж до новочасного рабства робітника та селянина в Сов. Союзі, а на його місце прийде щось нове, християнство ж було й залишилося як найтугіша підпора існування нації, як основний складник її індивідуальних прикмет. Тож не диво, що кожний ворог українського народу, який бажав би його викреслити із списку живих народів і тому бє по всіх проявах його національного життя, все таки головний та найсильніший удар звертає проти Церкви. Прорідити її ряди, здеморалізувати вірних та духовний провід, або розбити одноцілий церковний організм на атоми сект, щоб під